

Kestäkö sittenkään? Kommentti Heikki Lankisen Valtioneuvoston kanslian palveluselvitystä koskevaan kirjoitukseen

Pekka Sinko
VTT, ekonomisti

Valtioneuvoston kanslia,
Talousneuvoston sihteeristö

Vesa Vihriälä
VTT, Talousasioiden alivaltiosihteer

Valtioneuvoston kanslia,
Talousneuvoston sihteeristö

Tutkimuspäällikkö Lankinen on aivan oikein havainnut, että tilastolähde vaikuttaa toimialakohtaisista tuottavuusluvuista ja etenkin niiden kansainvälisistä tasoeroista saatavaan kuvaan. Tämä seikka, kuten Lankinenkin kirjoituksessaan toteaa, on myös tuotu selvästi esiin puheena olevassa Suomen palvelualojen kehitystä, tuottavuutta ja kilpailua koskevassa raportissa.

Lankisen kirjoitukseen on helppo yhtyä sillä osin, että tulosten vaihtelu eri tilastolähteiden välillä on kiusallista. Sen sijaan on huomattavasti vaikeampi olla samaa mieltä Lankisen kanssa siitä, että hänen käyttämänsä EU:n rakenteellinen yritystilasto SBS (Structural Business Statistics) antaisi ilman muuta luotettavamman kuvan hotelli- ja ravintola-alan tuottavuudesta kuin käyttämämme aineisto – paremman kuvan se kyllä antaa. Sekä raportin johdantoluvussa että Elinkeinoelämän tutki-

muslaitoksen laatimassa vertailevassa yleiskuvauksessa käytetään pääasiassa OECD:n julkaisemaa aineistoa siitä syystä, että sitä pidetään yleisesti kattavimpana edes kohtuullisen vertailukelpoisena aineistona tämäntapaisissa kansainvälissä vertailuissa.

Eurostatin SBS-tilasto on kansallisesti toteutettuihin kyselytutkimuksiin perustuva yritystilasto, jonka kattavuus vaihtelee maittain. Tilaston kokoamiseen liittyvistä syistä SBS-tilaston mukainen yrityssektorin kokonaistyöllisyys oli vuonna 2004 keskimäärin nelisen prosenttia alhaisempi kuin vastaava työvoimatiedusteluihin perustuva arvio. Maittaiset ja toimialoittaiset erot ovat kuitenkin tässä suhteessa suuria. Jostain syystä tämä ero on keskimääräistä suurempi Suomen kohdalla, 16 prosenttia, ja hotelli- ja ravintola-alan kohdalla peräti 35 prosenttia!

Kun Tilastokeskuksen (ja OECD:n) mu-

kaan hotelli- ja ravintola-alalla työskenteli 75 200 henkilöä vuonna 2001, oli SBS-tilaston mukaan vastaava henkilöstömäärä vain 53 000. On ilmeistä, että näin erilaisella kattavuudella voi olla huomattava vaikutus myös tuottavuuslukuihin ostovoimakorjauksesta riippumatta. Uskoaksemme mahdollisimman kattavaan aineistoon perustuva tieto on parempi kuin valikoitu. Myös Lankisen oma liitto SHR kuvaa toimialansa työllisyyttä Tilastokeskuksen ja OECD:n käyttämien, SBS-tilastoa selvästi suurempien lukujen avulla.

Arvonlisäyksen osalta SBS-tilasto on huomattavasti lähempänä OECD:n lukuja. Vuonna 2001 hotelli- ja ravintola-alan arvonlisäys oli SBS:n mukaan 1580 miljoonaa euroa, kun OECD:n mukaan vastaava luku oli 1760 miljoonaa euroa. Millä perusteella rajausta on tarkkaan ottaen tehty, ei selviä Eurostatin raportista, johon Lankinen viittaa.

Lankinen esittää kirjoituksensa tueksi kuvion, jossa OECD:n luvuin henkeä kohden laskettua tuottavuutta verrataan SBS-tilastosta tuntia kohden laskettuun tuottavuuteen, jota hän pitää ”tarkempänä indikaattorina”. Mitä hän tällä tarkoittaa, jää epäselväksi. Selvää kuitenkin on, että tuntia kohden lasketun tuottavuuden kansainväliseen vertailuun liittyy vielä enemmän ongelmia kuin henkeä kohden lasketun tuottavuuden kohdalla, koska työtuntien tilastointikäytännöt vaihtelevat yleensä enemmän kuin työllisten.

Lankisen käyttämässä EU:n raportissa työtunnit pohjautuvat EU:n LCS (Labour Cost Survey) -tilastoon, jonka mukaan työtunnit ovat pienemmät kuin yleisemmin käytetyissä työvoimatiedusteluun (Labour Force Survey) perustuvissa tilastoissa. Tälläkin kohtaa poikkeama on suurin juuri Suomen (ja Tanskan) tunneissa. Yksi syy LCS:n mataliin tunteihin

voi olla, että se ei ota huomioon pieniä, alle 10 henkeä työllistäviä yrityksiä.

Hotelli ja ravintola-alan keskimääräiset vuotuiset työtunnit työllistä kohden Suomessa ovat LCS-tilaston mukaan 1184 tuntia (vrt. OECD), mikä on 27 Euroopan maan 3. matalin. Tämä on yllättävää, kun ottaa huomioon, että keskimäärin työtunnit ovat kuitenkin Suomessa eurooppalaisittainkin melko korkeat. Kun nämä keskimääräiset tunnit sitten yhdistetään alhaiseen työllisyyslukuun, kuten Lankisen kuviossa, ei ehkä ole yllättävää, että työtuntin tuottavuus hotelli- ja ravintola-alalla näyttää eurooppalaisittain varsin kilpailukykyiseltä.

Mikäli näin todellakin on, hotelli- ja ravitsemisalun asiat ovat hyvällä tolalla eikä kenelläkään liene syytä olla pahoillaan. Valitettavasti vain tähän parempaan vaihtoehtoon on vaikea uskoa ilman hyviä perusteluita sille, miksi työllisyyttä ja tunteja koskevia lukuja tulisi korjata em. tavalla. Lankisen kirjoitus ei tuo valoa tähän olennaiseen kysymykseen. Sen sijaan Lankinen epäilee ostovoimakorjauksen johtavan liian synkkään kuvaan Suomen hotelli- ja ravintola-alan tuottavuudesta.

Talousneuvoston palveluselvityksen tuottavuusvertailussa käytettiin yksityisten palvelukulutusmenojen ostovoimapariteettia, jonka Etlan tutkijat katsoivat soveltuvan käytettävissä olevista indekseistä parhaiten tähän tarkoitukseen. Sattumalta tämän indeksin mukainen Suomen ja EU-15-maiden hintatasoero oli vuonna 2002 jotakuinkin sama kuin majoitus- ja ravitsemispalveluiden kysyntäeräkohtaisen indeksin mukainen ero, noin 25 prosenttia. Hotelli- ja ravintola-alan kohdalla siirtyminen täsmällisempään indeksiin ei siis olisi juurikaan vaikuttanut tuloksiin.

Yleisemmin ottaen hintatasokorjaus on epäilemättä yksi kansainvälisen tuottavuusver-

Taulukko. Hotelli- ja ravintola-alan suhteellinen tuottavuus Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa. Työllistä kohden lasketut luvut perustuvat v. 2002 ja tuntia kohden lasketut luvut v. 2000 aineistoon. Lähde: OECD/STAN-tietokanta.

	Työllistä kohden			Tuntia kohden		
	Palvelut = 100	Koko talous = 100	Teollisuus = 100	Palvelut = 100	Koko talous = 100	Teollisuus = 100
Suomi	0.47	0.45	0.37	0.42	0.42	0.30
Ruotsi	0.60	0.57	0.47	0.59	0.57	0.48
Tanska	0.54	0.53	0.54	0.69	0.71	0.76
Norja	0.67	0.54	0.62	0.69	0.55	0.74

tailun ongelmakohdista, vaikkei se olekaan Lankisen esiin nostamien erovaisuuksien keskeinen syy. Etenkin palvelualoilla hintatasojen luotettava vertailu on vaikeaa, koska palvelutuotannon laatueroja on hankalaa kontrolloida.

Vaikka hintatasoerojen huomioon ottaminen onkin tärkeää kansainvälisissä tuottavuusvertailuissa, jotain voidaan päätellä myös turvautumatta PPP-korjauksiin. Yksi tapa on tarkastella eri toimialojen suhteellista tuottavuutta maiden sisällä. Vertailukohdaksi voidaan valita jokin laajempi sektori, jonka tuottavuus on kansainvälisesti luotettavammin vertailtavissa (teollisuus) tai vaihtoehtoisesti koko palvelusektori tai koko talous. Mikäli rakenteeltaan ja toimintaympäristöltään suhteellisen samankaltaisissa talouksissa jonkin toimialan suhteellinen tuottavuus on alempi kuin muissa maissa, on vähintäänkin syytä epäillä ongelmia ao. alan tuottavuudessa.

Oheisessa taulukossa on esitetty hotelli- ja ravintola-alan tuottavuus sekä työntekijää että

työtuntia kohden eri Pohjoismaissa suhteessa sekä koko palvelusektorin, teollisuuden että koko talouden tuottavuuteen. Taulukosta nähdään, että hotelli- ja ravintola-alan suhteellinen tuottavuus on kaikilla mittareilla Pohjoismaiden alhaisin (OECD:n työllisyys- ja tuntitietojen mukaan).

Kaiken kaikkiaan, perustellusti paremman aineiston puuttuessa katsomme tarkoituksenmukaiseksi käyttää vakiintuneita ja kansainvälisessä vertailussa yleisesti käytettyjä tilastoja. Niihin mahdollisesti liittyvien systemaattisten virheiden korjaaminen on tilastojen kehittämisen näkökulmasta ensisijaisen tärkeää. Tällainen työ on kuitenkin pakko jättää tilastoviranomaisten tehtäväksi. Mikäli vakiintuneisiin tilastoihin perustuvat tulokset viittaavat, kuten tässä tapauksessa, tuottavuuden tai muihin ongelmiin, on jatkotutkimusten asia selvittää tarkemmin havainnon syyt ml. mahdolliset mitausvirheet. □